

SPRAAKWATER

DE NATUUR EEN STEM IN EEN GEBORGDE ZETEL? KUNNEN WE DE LESSEN VAN BRUNO LATOUR TOEPASSEN OP WATERSCHAPSBESTUUR?

Sverre van Klaveren*

■ Een onderdeel van het Nederlandse staatsbestel gaat mogelijk op de schop: het systeem van de geborgde zetels, waarin vertegenwoordigers van landbouw, bedrijven en natuurterreinen een gegarandeerde zetel hebben in het waterschapsbestuur naast gekozen vertegenwoordigers. De verdwijnende geborgde zetels kunnen ruimte gaan geven aan gekozen vertegenwoordigers. Daarmee verdwijnt ook de zetel voor natuur. Bruno Latour, filosoof en schrijver van het ‘Het parlement van de dingen’ vraagt zich af of er eigenlijk wel méér vertegenwoordiging van mensen nodig is om de problemen van onze tijd op te lossen. Immers, in tijden van klimaatverandering en grootschalig natuurverlies lijkt vertegenwoordiging van de natuur nuttiger dan ooit.

Afschaffen van de geborgde zetels

De dijken en watergangen die (de voorlopers van) de waterschappen bouwden, waren in ieders voordeel. Van oudsher is een leidend principe bij de waterschappen de trits “belang-betaling-zeggenschap”. Wie een groter belang heeft, betaalt een groter deel van de kosten en heeft meer zeggenschap. Ongeveer een derde van de waterschapszetels zijn daardoor geborgde zetels, gereserveerd voor boeren, bedrijfsleven en natuurorganisaties. Dat zijn de groeperingen die traditioneel gezien het grootste belang hebben bij de waterschappen. De burger is vertegenwoordigd in vrij verkiesbare zetels; ongeveer twee derde van het algemeen bestuur.

In de loop der tijden veranderden de belangen en daarmee de waterschappen. Fusies en nieuwe opgaven leidden tot het waterschap zoals we het nu kennen. In het vorige decennium stond het voortbestaan van het waterschap zelfs op rand van de afgrond toen er geluiden opgingen voor het afschaffen van deze bestuurslaag [1] om bestuurlijke drukte te verminderen. Intussen verandert het klimaat steeds sneller [2] en is een rol voor een bestuurslaag die daarop stuurt des te belangrijker. Hoe die bestuurslaag er dan uit gaat zien is nog de vraag. De door de minister van Infrastructuur en Waterstaat ingestelde Adviescommissie Boelhouwer adviseerde het systeem

van geborgde zetels binnen het waterschapsbestuur af te schaffen [3] omdat de vraagstukken waarover het waterschapsbestuur debatteert steeds meer gaan over waterbeleid in het kader van klimaatontwikkelingen. Laura Bromet (GroenLinks) gooide de knuppel in het hoenderhok: het waterschap kan een klimaatschap worden. GroenLinks diende vorig jaar haar initiatiefwet om de gereserveerde plekken in de waterschappen af te schaffen in bij de Raad van State [4]. Inmiddels zou, volgens Nieuwsuur [5], een Kamermeerderheid voor afschaffing van de geborgde zetels zijn.

Deze democratisering betekent een situatie waarin 100% van de zetels vrij verkiesbaar is, door en voor mensen. Is dit wel het systeem waar we naar toe willen? Bruno Latour zegt ‘nee’. Hij zoekt naar een het antwoord op de vraag ‘hoe zorg je er voor zorgt dat de belangen van entiteiten die geen stem hebben worden meegewogen?’

Politiek met natuur bedrijven

Latour stoelt zijn argumenten op de mondiale impact van de mens [6]. Menselijke activiteiten hebben naar schatting ongeveer 1,0°C opwarming van de aarde veroorzaakt ten opzichte van het pre-industriële niveau [2]. De opwarming van de aarde zal tussen 2030 en 2052 waarschijnlijk

* **Sverre van Klaveren** is adviseur bodem en omgeving bij Witteveen+Bos en schreef dit artikel op persoonlijke titel.

1,5°C bereiken als de opwarming in het huidige tempo blijft doorgaan [7]. Onbeschrijfelijk leed voor mens en natuur zullen het gevolg zijn. Voor Latour zijn de harde cijfers van de klimaatverandering slechts de basis in zijn argument. Hij grijpt terug naar de definitie van onze tijd (het ‘nu’) als het Antropoceen, een geologische tijdschaal gedomineerd door mensen. De definitie van het Antropoceen leidt volgens Latour op twee manieren naar politiek als de oplossing.

■ Ten eerste, stelt Latour dat we als mens met de natuur verstregeld zijn. Hij stelt dat wij de natuur bedreigen met onze aanwezigheid maar dat de natuur ons ook bedreigt: als menselijk handen de natuur verwoest kunnen we de aarde (nog) niet verlaten. We zijn van elkaar afhankelijk. De overweldigende kwaliteit van natuur zijn we kwijt, stelt Latour, en als we haar in alles beïnvloeden in het Antropoceen, dan betekent dat dat de natuur niet meer verantwoordelijk is voor haar eigen zijn. Latour stelt dat wij daarmee haar voogd zijn; dat impliceert dat we de natuur moeten vertegenwoordigen.

■ De tweede manier waarop het ‘Antropoceen’ de weg naar politiek plaveit is volgens Latour ‘conflict’. Maakt het feit dat de mens nu een abrupte klimaatverandering veroorzaakt, het niet tijd om te stellen dat we in conflict zijn met de natuur? Latour roept vervolgens op om conflict, zoals dat hoort, vreedzaam op te lossen via de politiek.

De oplossing die Latour ziet is dus om de natuur een plek te geven in de politiek. Het moge duidelijk zijn dat bij Latour een zetel voor de natuur vooralsnog een hypothetische situatie is. Op het punt waar Latour ophoudt hebben wij Nederlanders misschien een mogelijkheid in handen. Als we ons bestuurlijk stelsel vernieuwen, als we de geborgde zetels van de waterschappen afschaffen, kunnen we dan niet de zetel voor natuur behouden, en daar nieuwe invulling aan geven?

Natuur verdient eigen representatie

Het advies van de commissie Boelhouwer geeft aan: “De gekozen vertegenwoordigers van de (politieke) partijen zijn uitstekend in staat om in de bestuurlijke discussies

alle specifieke belangen in hun afwegingen een plaats te geven.” [3, pagina 9], waaronder dus ook het belang van natuur. Voor Latour is dergelijke belangenbehartiging niet genoeg. Hij stelt namelijk dat we klem zitten in, wat hij noemt, de ‘double bind’: je moet voorkomen dat de bevolking orders vanuit de politiek krijgt om zich in te passen binnen de grenzen van de natuur terwijl de klimaatcrisis ons wel dwingt om die reactie te herzien omdat de aarde verandert en daarom tegen ons beschermd moet worden. Natuur verdient in zijn oogpunt dus meer dan partijen die belangen een plaats kunnen geven. Ter illustratie, natuurpartij ‘Water Natuurlijk’ is behalve voor natuur in het verleden ook voor fietspaden voor mensen én voor sportvisserij voor mensen geweest. De natuur verdient volgens Latour specifieke eigen representatie. Hij stelt dat het tijd wordt om een parlement voor entiteiten in te richten: met de mensen in de linker bankjes en de natuur in de rechter bankjes.

In Nieuw-Zeeland is aan een dergelijk idee al uitwerking gegeven. In 2017 heeft een rivier dezelfde wettelijke status als een mens gekregen. De rivier, die zowel onder de naam Te Awa Tupua als Whanganui bekend staat, krijgt twee vertegenwoordigers, een namens het Maori-volk en een namens de nationale regering. Eenvoudig gezegd betekent dat, dat er geen onderscheid meer is tussen de rivier en de Maori: schade berokkenen aan de rivier is hetzelfde als schade berokkenen aan het Maori-volk [8]. De eis daarbij is natuurlijk wel dat ook de Maori zelf geen schade aan de rivier berokkenen. In Nederland zou dat niet kunnen. Ons volk berokkent zeker schade aan haar wateren, alleen als je kijkt naar de waterkwaliteit [9]. Tegelijkertijd kennen we de waterschappen, die hier al een lange geschiedenis hebben [10] om het oer-Hollandse conflict met water te beheersen. Misschien dat we met de natuur in de geborgde zetel kunnen aftasten hoe natuurvertegenwoordiging eruit kan zien. Dan is het waterschap niet een regulier democratisch orgaan maar een ruimte voor politiek voor alle actoren. De geborgde zetel alleen voor natuur behouden kan ons betere besluitvorming opleveren en de vraag helpen beantwoorden wat serieuze representatie van de natuur voor Nederland kan betekenen.

Bronnen

- 1 Kamerstuk 33000-VII, nr. 98, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33000-VII-98.html>
- 2 IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [MassonDelmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press. In Press.
- 3 Commissie Boelhouwer (2020) Geborgd gewogen. Advies over de geborgde zetels in waterschapsbesturen. IENW/BSK-2020/100184
- 4 Initiatiefvoorstel-Bromet en Tjeerd de Groot. Volledig democratiseren van de waterschapsbesturen https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35608_initiatiefvoorstel_bromet_en
- 5 H2O netwerk. 9-7-2021. <https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/kamermeerderheid-wil-afschaffing-van-geborgde-zetels>
- 6 Bruno Latour. 2020. Het parlement van de dingen. Over Gaia en de representatie van niet-mensen. ISBN 9789024433285
- 7 IPCC, 2018: Summary for Policymakers. In: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]. World Meteorological Organization, Geneva, Switzerland, 32 pp.
- 8 Laura Burgers en Jessica den Outer. 2021. Compendium Rights of Nature — Case studies from six continents. Uitgeverij Zwaan Lenoir. Ambassade van de Noordzee.
- 9 aan de Brugh. 18-3-2022. Nederland riskeert watercrisis in 2027. NRC handelsblad. Te verkrijgen via <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/03/18/schoon-water-is-in-nederland-nog-verweg-a4102847>
- 10 Arjan Kennis. 24-10-2020. 765 jaar Hoogheemraadschap Rijnland. Verkregen via <https://sleutelstad.nl/2020/10/24/765-jaar-hoogheemraadschap-rijnland/>.

ABSTRACT

The system of reserved seats within the Dutch Water Authorities, in which representatives of agriculture, industry and natural conservation have a reserved seat alongside elected representatives, appears to be on its way out. Abolishing the reserved seats will mean the removal of seats representing nature. Philosopher Bruno Latour, author of “The Parliament of Things,” argues that our conflict with nature can pave the way for real political representation for nature. Following Latour’s argumentation, by retaining a reserved seat for nature the Netherlands can continue to explore what representation of nature can mean. Consequently the water boards would not become a human democracy but a political space for all living actors.
